

delay.

The article offerings the way of enrichment and correction of emotional-perceptual experiences of students with development delay at primary school by means of folklore. Conducted integrated studies, during which were solved correctional and developmental, educational tasks, found an opportunity to intensify the emotional sphere and the cognitive activity of students with development delay at primary school and created the preconditions for quality and positive change in the person of younger pupils in general.

After the experiment the indication of the high level of development of music perception of different genres of folk music of the students in the experimental group significantly exceeded the corresponding result of the students of the control group. It means that there are qualitative changes of music perception of students with mental retardation at primary school, e.g.: enrichment of the emotional-perceptual experience; increasing knowledge and understanding of the folk songs; the increase of activity and independence of students in the process of perception and performance of folk music.

Keywords: students with development delay at primary school, a music perception, a folklore, a music image of an Ukrainian folk song.

References

1. Kvitka, N.O. (2013). Do problemy vyavleniia yakosti znan ta rozuminnia uchniamy raolodshykh klasiv iz ZPR muzychnoho obrazu narodnoi pisni. [Defektolohiia. Osoblyva dytna: navchannia i vykhovannia], № 4(68), 41-47.
2. Pylypchak M.I. (2010). Dytiache muzyчне vykhovannia zasobamy tradytsiinoi narodnoi pisni. Ukrainka muzychna kultura, № 1.
3. Sadovenko S.M. (2007). Metodyka formuvannia muzychnykh zdbnostei u ditei doshkilnoho viku (na materialii ukrainskoho folkloru): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: 13.00.02. K.
4. Taran I.M. (1993). Estetyчне vykhovannia molodshykh shkoliariv na narodnykh muzychnykh tradytsiakh: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: 13.00.01 «Teoriia ta istoriia pedahohiky». K.
5. Khliebnikova L.O. (1987). Mohutnii vykhovnyi potentsial. K., Muzychna Ukraina, № 11, S. 3-7.

УДК: 372.36:376.352

Кондратенко СВ.

молодший науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, м. Київ.

Рецензент: Гудим І.М., к.пед.н., ст.н.сп.

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНИХ ЗАНЬ З ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ У ДІТЕЙ З ГЛИБОКИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлюються особливості організації корекційних занять з просторового орієнтування у дітей з глибокими порушеннями зору молодшого

шкільного віку. Визначено основні завдання навчання просторовому орієнтуванню дітей із зоровою патологією. Розглянуто особливості педагогічної роботи з розвитку просторових уявлень, використовувани спеціальні методи та прийоми роботи з формування навичок просторового орієнтування дітей з глибокими порушеннями зору молодшого шкільного віку.

Ключові слова: діти з глибокими порушеннями зору молодшого шкільного віку, просторове орієнтування, просторові уявлення, діти із зоровою патологією.

Одним із найважливіших завдань підготовки дітей з вадами зору до самостійного життя є навчання їх орієнтуванню в просторі.

З раннього дитинства, ісоли розвиток рухової сфери є основою фізичного та розумового розвитку, важливо навчити дітей орієнтуватися в малому та великому просторі, допомогти подолати в собі невпевненість та страх перед відкритим простором, навчити правильно обстежувати приміщення, використовувати прийоми захисту під час ходьби в приміщенні та вулицею.

Сліпота і глибокі порушення зору викликають у дітей серйозні труднощі орієнтування в просторі. Слабкий розвиток просторового орієнтування знижує ефективність навчання дітей із зоровою патологією і підготовку їх до праці. Тому ранній розвиток з просторового орієнтування в учнів з глибоким порушенням зору сприяє загальній реабілітації та підготовки до життя серед зрячих.

Формування навичок орієнтування в просторі в учнів є важливою ланкою в системі корекційно-виховної роботи шкіл для незрячих. Навчання орієнтуванню в просторі здійснюється на уроках загальноосвітніх дисциплін (фізкультури, праці, географії, фізики, математики та ін.), на заходах у рамках режиму дня школи-інтернату (фізкультурно-оздоровчих, на прогулянках) і на спеціальних заняттях з ритміки і орієнтуванню в просторі. [1, 2]

Велика роль у навчанні просторовому орієнтуванню учнів з глибокими порушеннями зору належить до таких загальноосвітніх предметів, як фізична культура, трудове навчання, математика, географія та ін.

Заняття фізичною культурою сприяють розвитку збережених органів відчуттів, особливо дотику, і вестибулярного апарату, так необхідних для вільного орієнтування незрячих. На уроках фізкультури у дітей створюються уявлення про простір, формуються навички орієнтування в різних напрямках серед оточуючих їх предметів. Фізкультура є також ефективним засобом підвищення рухової підготовленості та активності, сприяє корекції неправильної постави і ходи, виховує культуру руху, польові якості. У процесі трудового навчання у дітей формується вміння оцінювати за допомогою м'язового відчуття форму, величину, вагу предметів, пропорційність, іідстань до об'єктів, напрямок їх руху і т.д. Ці навички дозволяють дітям правильно орієнтуватися при виконанні не тільки навчальних завдань, але і при русі в просторі.

При вивченні матеріалу з математики здійснюється порівняння предметів за величиною і формою, взаємному розташуванню (біля, під, над і т.д.). Діти знайомляться також з плоскими (трикутник, коло, прямокутник) і об'ємними (куб, куля, конус, циліндр) формами, поняттями довжини, площі, маси тощо.

При вивченні географії формуються топографічні подання, які також

допомагають в орієнтуванні на місцевості. На всіх уроках в початкових класах у незрячих учнів формуються елементарні просторові навички роботи з книгою, брайлівським приладом, орієнтування на аркуші паперу, на парті, в класі. [3,4]

Просторовому орієнтуванню незрячих дітей можна навчати в режимі дня на фізкультурно-оздоровчих заняттях, заняттях гімнастикою до навчальних занять, під час уроків на фізкультурних хвилинках і під час виконання фізичних вправ наї подовжених перервах, фізкультурних годинах і спортивних секціях. На прогулянках використовуються різні ігри, завдання по проходженню різних маршрутів або їх ділянок, проводиться поглиблене ознайомлення з оточуючим простором (пришкільною ділянкою, спорткомплексом тощо). Важливо, щоб робота з розвитку орієнтування в просторі в режимі дня здійснювалася цілеспрямовано і продумано.

Вирішальне значення у розвитку в незрячих дітей практичного орієнтування в просторі мають спеціальні заняття по орієнтуванню. Заняття проводяться з урахуванням віку дітей і наявних навичок орієнтування. У зв'язку з цим учні діляться на чотири групи.

До першої групи належать учні підготовчого-першого року навчання в школі (підготовчий -1-ий класи), практично не мають досвіду орієнтування ні в малому, ні у великому просторі, не вміють самостійно ходити, з погано розвинутою моторикою. У роботі з дітьми цієї групи велика увага приділяється освоєнню «абетки» з просторового орієнтування, в яку входить вивчення способів захисту від ударів при зіткненні з перешкодами, правил обстеження незнайомого приміщення, предметів, знаходження падаючих предметів.

Оволодівши технікою захисту, діти стають більш впевненими і рухливими. Головна увага звертається на формування предметних уявлень.

На заняттях за допомогою дотику діти вивчають велику кількість дрібних предметів, різних за формою, величиною, матеріалами. Кожен предмет дитина вивчає докладно з тим, щоб у нього сформувалися конкретні уявлення про предмет. Одночасно розвивається активний дотик, так як тільки через тактильні сприйняття незряча дитина отримує інформацію про реальні розміри і форми предмета, його поверхні, температуру.

У процесі занять незряча дитина вчиться користуватися не тільки дотиком, але і усіма видами відчуттів: зоровим із залишковим зором, слуховим, нюховим, тактильним. Робота проводиться в ігровій формі, поступово збільшуються і ускладнюються завдання. Спочатку для аналізу пропонується не більше трьох предметів, потім їх кількість збільшується до десяти. Дітям ставляться конкретні завдання: визнач, що це, з чого зроблена кулька, кубик, брусок, кільце тощо; хто швидше знайде два кубика, брусок, кільце; визнач, що впало; покажи, в якому напрямку; скажи, далеко, близько, ліворуч, праворуч?

Для розвитку моторики рук, вироблення вміння точно визначити знаходження предмета проводяться ігри типу «Нагодуй кролика», «Нагодуй пташенят», а також на розвиток уваги «Впізнай предмет за описом», «Скажи, що змінилося в кімнаті».

Діти засвоюють різні маршрути (по одному або в парах), пов'язані з навчальною діяльністю, побутом, відпочинком.

У кабінеті з просторового орієнтування є макети кожного поверху школи.

Дитина по макету вивчає розташування класів, кабінетів на своєму поверсі, потім по пам'яті (за допомогою конструктора) відтворює порядок розташування класів на поверсі, предметів у класі, спальні.

Для закріплення розвитку навичок орієнтування, отриманих на заняттях, залучаються батьки. Для них необхідно проводити бесіди-консультації «Як допомогти своїй дитині орієнтуватися у просторі, самостійно пересуватися?», «Роль дотику для незрячої дитини».

Для дітей молодшого шкільного віку характерне велике бажання навчитися самостійно пересуватися. Вони проявляють інтерес до занять, довіру до викладача, стають товариськими, рухливими.

Дитина народжується з пошуковим або орієнтовним рефлексом. Чи перетвориться цей рефлекс у пошуково-орієнтовну діяльність, залежить від умов, в яких буде розвиватися дитина. [3,4]

З учнями другої групи (2-й клас) продовжується робота з формування предметних уявлень. Діти вивчають більш великі предмети, а оскільки їх розмірів або форми не завжди можна обстежити руками, то необхідно навчити дітей користуватися інструментальним дотиком, обстежити предмет тростиною.

Незрячу дитину треба також навчити впізнавати вивчені раніше об'єкти, знаходити їх і використовувати в якості дотикових орієнтирів.

Особливе значення надається розширенню обсягу уваги, формуванню вміння розподіляти увагу, тому що тільки інформація, прийнята від всіх збережених аналізаторів, дозволяє успішно орієнтуватися в предметах і просторі.

На заняттях з дітьми цієї групи переважно формуються навички орієнтування у великому обмеженому просторі (різні території навколо школи: ігрові майданчики, стадіон, доріжка навколо школи, майданчик на задній частині двору).

Під час вивчення конкретного маршруту (наприклад, майданчики біля головних воріт) діти вчаться одночасно користуватися відчутними, слуховими, нюховими орієнтирами: гудіння трансформаторної будки ліворуч, потім специфічний запах гаража, шум транспорту за воротами тощо.

Для формування уявлення про ділянки великого простору можна широко використовувати макети різних об'єктів, моделюючи яку-небудь ділянку простору, наприклад, квартал або кілька кварталів, утворюють вулицю.

Зі школярами середніх класів кожен новий маршрут потрібно вивчати поступово, невеликими ділянками, нарощуючи його протяжність, додаючи на кожному занятті не більше ніж один квартал. При цьому важливо домагатися, щоб учні обстежили кожну будівлю, кожен об'єкт і руками, і тростиною. Треба вчити їх швидко впізнавати знайомі об'єкти за допомогою дотику. Для вирішення цих завдань ефективним засобом є макет схеми-плану.

Макет схеми-плану сприяє створенню у незрячих дітей топографічних уявлень і забезпечує тренування з орієнтування в різних умовах (адміністративному або житловому районі міста) на основі дотиково-рухового та слухового сприйняття.

Для цього розроблено і виготовлено понад десяти різних типових ситуацій орієнтування в місті, селищі. З допомогою цих ситуацій (вони легко моделюються на макеті схеми-плану) незрячі можуть встановлювати подібності та відмінності між

об'єктами міста (будівлі, вулиці, проспекти, площі, сквери, перехрестя, світлофори, освітлювальні стовпи, кіоски, телефонні будки, види транспорту тощо).

На макеті схемі-плану моделюється рух міського транспорту (машини, трамваї, тролейбуси тощо) у відповідності з сигналами світлофора. Магнітофонний запис синхронно відтворює відповідну звукову гаму. При включенні зеленого кольору світлофора для незрячих пішоходів включається звуковий сигнал, що імітує спів солов'я (динамік вмонтований в світлофор). Такі сигнали встановлюються для незрячих пішоходів і в реальному житті.

Управління рухом, світлом і звукорегуляція здійснюються з дистанційного пульта. Рух транспорту на макеті схемі-плану відбувається за рахунок переміщення електроплатформи з магнітами на поверхні, розташованої в корпусі макета. Швидкість її пересування, а отже і транспорту, також регулюється з пульта управління.

Заняття на макеті схемі-плану можуть проводитися як групові, так і індивідуальні з урахуванням вікових, психофізіологічних та орієнтовних особливостей незрячих. Передбачені способи контролю за діями учнів. Схема-план може бути використаний не тільки в школах для незрячих дітей, але і в реабілітаційних центрах, школах відновлення працездатності незрячих.

На кожному занятті необхідно тренувати м'язове відчуття, відчуття перешкоди, часу. Для цього існують ігрові вправи: визнач, яка доріжка під ногами (асфальт, гравій, пісок, трава); хто точніше скаже, скільки кроків до дерева, скільки дерев у лівій алеї?, знайдіть, що я заховала.

Щоб пробудити у дітей бажання рухатися, навчити спостережливості, в кінці кожного заняття проводяться ігри «Посади і збери овочі», «Біг по купинах», «Танець з картоплею» тощо. Використовуються також ігри на розвиток відчуття часу, наприклад, «Прийди через 1 хвилину, через 2, 3, 5 хвилин».

До кінця занять з цією групою діти оволодівають технікою захисту, знають і вміють застосовувати правила орієнтування в незнайомому приміщенні, мають необхідні навички орієнтування у великому обмеженому просторі. [3,4]

Третя група (учні 3-х класів) навчаються, в основному, орієнтуванню у великому відкритому просторі в умовах міста (прилеглі вулиці, мікрорайон). Діти вивчають техніку ходьби з тростиною, спуск і підйом по сходах з тростиною, перехід вулиць і доріг, правила ходьби з допомогою зрячого.

Мета занять з цією групою сформувати уявлення про ділянки великого простору, оволодіти практичними навичками орієнтування у великому просторі, в громадських місцях (в аптеці, магазині, перукарні, бібліотеці), оволодіти вмінням визначити вид транспорту за звуком. Кожен новий маршрут вивчається поступово, невеликими ділянками. Продовжується робота по формуванню розподіленої уваги. [3, 4]

У процесі занять четвертої групи (учні 4-х класів) удосконалюється орієнтування у великому відкритому просторі (мікрорайоні), в транспорті. Особлива увага приділяється умінню спілкуватися зі зрячими (робота в бібліотеці, читальному залі, замовлення книг додому), відвідування установ по обслуговуванню населення (будинку побуту) тощо.

В кінці навчального року організуються походи, в процесі проведення яких

учні здійснюють практичне орієнтування на березі річки, в лісі, електричці тощо. [3, 4]

Для вдосконалення роботи щодо формування орієнтування в просторі необхідно здійснювати міжпредметні зв'язки.

Методичним центром з організації міжпредметних зв'язків при навчанні просторовому орієнтуванню на всіх видах занять повинен бути кабінет реабілітації або кабінет з просторового орієнтування. На базі цього кабінету здійснюється координація роботи вчителів-дефектологів, тифлопедагогів, а також вихователів. Узгодженість в роботі дозволяє ефективно використовувати міжпредметні зв'язки в навчанні з просторового орієнтування незрячих учнів.

Для виконання завдань з просторового орієнтування як на уроках, у режимі дня, так і на спеціальних заняттях можна використовувати фронтальну, групову та індивідуальну форми організації занять. Фронтальний метод, одночасне виконання всіма учнями завдання, може бути використаний на уроках і в режимні моменти.

Груповий метод (діти діляться на групи в залежності від підготовленості і зорових можливостей) може бути використаний при будь-яких видах занять. Однак він найбільш ефективний при вивченні вправ і їх вдосконалення.

При індивідуальному методі організації занять кожен учень одержує своє завдання і виконує його самостійно. Наприклад, знайти необхідні орієнтири для пересування по певній ділянці вулиці на макеті схемі-плану. Індивідуальний метод організації занять з учнями використовується при навчанні самостійного проходження маршруту на вулиці. Наприклад, один учень йде по одній стороні вулиці, а інший, із залишковим зором, з протилежного. Викладач йде за ними і контролює, як обстежують учні ділянку маршруту. [3,4]

При проведенні занять з просторового орієнтування необхідно вчити школярів використовувати залишковий зір: відрізнити зміни освітленості, знаходити межу тіні від предметів, впізнавати предмети по тіні, звертати увагу на яскраве світло світлофора, транспортних засобів тощо.

Для занять з просторового орієнтування необхідний відповідний інвентар і обладнання, які повинні бути в кабінеті з просторового орієнтування. Обладнання та матеріали можна корегувати та змінювати. В залежності від потреб та побудови навчального процесу з просторового орієнтування.

Основною формою проведення спеціальних занять з орієнтування має бути урок, незалежно від кількості дітей, що займаються, і може бути група від 2 до 6-8 дітей. Групи складаються у відповідності зі станом зору і здоров'я дітей, рівнем їх навичок з орієнтування та рухової підготовленості. Структура уроку з просторового орієнтування, як і будь-який інший урок, може складатися з чотирьох частин: вступної, підготовчої, основної та заключної.

У завдання вступної частини входить повідомлення мети і завдань заняття, психологічна підготовка учнів.

У підготовчій частині використовуються вправи із сенсорного розвитку та ін.

В основній частині заняття вивчаються і закріплюються програмні завдання з просторового орієнтування, використовуються технічні засоби і засоби наочності тощо.

У заключній частині підводяться підсумки заняття, аналізується і оцінюється

робота кожного учня і пропонуються індивідуальні домашні завдання. [3,4]

Для контролю за ефективністю формування просторового орієнтування у незрячих школярів необхідно вивчати ступінь сформованих просторових уявлень, понять і практичних навичок орієнтування на початку і на різних етапах навчання.

Розвиток просторового орієнтування в процесі навчання відбувається найбільш успішно на полісенсорній основі: опора на зоровий, при залишковому зору, слуховий, руховий, нюховий, вестибулярний і температурний аналізатори. [1, 2]

У процесі навчання застосовуються технічні засоби: звукові сигналізатори різних видів, тренажери тощо.

При навчанні незрячих орієнтуванню в просторі використовуються наочні засоби, серед яких велике місце займають рельєфні посібники, схеми і плани шляху, макети приміщень і вулиць. Необхідно також навчати дітей словесним описам маршрутів перед виконанням завдання розумового промовляння під час його виконання та словесного звіту після виконання.

Оцінюючи виконане завдання, викладач роз'яснює причини невдалого виконання і вказує дитині шляхи усунення помилок при повторному виконанні. Це сприяє підвищенню інтересу до процесу орієнтування, більш точного і ясного сприймання маршруту руху, чіткого і сталого його подання та здійснення саморегуляції.

На заняттях з просторового орієнтування особлива увага приділяється правильній поставі учнів, свободи і розкутості рухів, їх координації та точності. [1, 3]

Тривалість та змістове наповнення навчання орієнтуванню в просторі незрячих, послідовність і наступність завдань дозволяють вчителю розвивати у дітей рухову пам'ять, формувати і закріплювати позитивні емоції, виховувати вольові якості: цілеспрямованість, наполегливість і завзятість у досягненні мети, сміливість та рішучість, витримку і самовладання, ініціативність і самостійність.

Зміст навчання орієнтуванню в просторі включає також теоретичні відомості про простір, особливості орієнтування. Ці знання повідомляються учням на практичних заняттях при поясненні і вивченні нового матеріалу, що дає можливість конкретизувати словесні знання, уточнювати поняття і уявлення.

Складовою частиною занять з просторового орієнтування є домашні завдання. Вони можуть включати відпрацювання рухів за маршрутами, що вимагає багаторазового повторення, вправи із сенсорного розвитку, різні фізичні вправи. Перевірка виконання домашніх завдань здійснюється на заняттях протягом року.

У планування і проведення різних вправ, а також спеціальних занять з просторового орієнтування передбачає здійснення диференційованого підходу до учнів з урахуванням їх віку, орієнтовного досвіду, стану здоров'я, фізичного і психічного розвитку.

Виходячи з практичних потреб незрячих, навчити їх орієнтуватися та самостійно ходити по вказаних маршрутах, володіти прийомами та технікою роботи з тростиною в приміщенні та на вулиці під час підйому та спуску зі сходинок, а також під час поїздки в транспорті, орієнтуватися в навчальному закладі, на його території, за межами території НЗ, на прилеглих до нього вулицях та в місті.

Процес засвоєння матеріалу під час навчання орієнтуванню незрячих та

слабозорих дітей відбувається по-різному. Тому діти з глибоким порушенням зору потребують систематичного навчання, а також індивідуального підходу.

Для дітей з вадами зору характерна слабка рухова активність. У них значно гірше розвинені просторові уявлення та словесні позначення просторових відносин, ніж у їхніх ровесників з нормальним зором. Порушення окорухових функцій викликає помилки під час виокремлення дітьми форми, величини та розташування предметів у просторі. [2,4]

Тому під час навчання просторовому орієнтуванню незрячих та слабозорих учнів потрібно розвивати та використовувати всі збережені аналізатори.

Проведення корекційних занять з просторового орієнтування здійснюється з урахуванням особливостей розвитку дітей, що мають глибокі порушення зору.

Корекційні заняття проводяться дефектологом (тифлопедагогом) відповідно до навчального плану і програми в формі індивідуальних та підгрупових занять.

Тифлопедагог спеціального навчального закладу є провідним фахівцем, координуючим і спрямовуючим корекційно-педагогічну роботу. Загалом корекційно-педагогічному процесі, що здійснюється в спеціальному навчальному закладі для дітей з порушенням зору, спеціальні корекційні заняття тифлопедагога грають роль пропедевтики - підготовки дітей до різних видів діяльності. Тифлопедагог вирішує також завдання зняття психоемоційного напруження, пов'язаного з негативним впливом на психіку дітей апаратного рішення. Тифлопедагог повинен бути підготовлений до професійної діяльності з навчання й виховання дітей з вадами зору. Її основою є - управління процесами навчання, виховання і розвитку незрячих та слабозорих. [2, 3]

Тифлопедагог спільно з вихователем, медичним персоналом та батьками здійснює гармонійне, всебічне виховання і навчання дітей відповідно до програми, проводить профілактичну та корекційно-розвивальну роботу з дітьми з урахуванням патології зору та інших порушень, несе відповідальність за охорону життя і здоров'я дітей, здійснює роз'яснювальну роботу з населенням та спеціальними навчальними установами з охорони зору дітей. Одним з найважливіших напрямків роботи є систематична і цілеспрямована робота з сім'ями дітей з порушеннями зору.

Література:

1. Кондратенко СВ. Методика обстеження стану сформованості навичок просторового орієнтування у дітей з глибокими порушеннями зору молодшого шкільного віку/ С.В.Кондратенко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови [Науково-методичний збірник] Вип. 10. - К.: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2015. - С 105-111.
2. Кручинин ВА. Формирование пространственной ориентировки у детей с нарушениями зрения в процессе школьного обучения. СПб., 1991.
3. Специальная психология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.И. Лубовский, Т.В. Розанова, Л.И. Солнцева и др.; Под ред. В.И. Лубовского. - 2-е изд., испр. - М.: Издательский центр «Академия», 2005. - 464 с.

СВ. Кондратенко

Организация коррекционных занятий по пространственному ориентированию у детей с глубокими нарушениями зрения младшего школьного возраста

В" статіє раскрываються особенности организации коррекционных занятий по пространственной ориентировке у детей с глубокими нарушениями зрения младшего школьного возраста. Определены основные задачи обучения пространственной ориентировке детей со зрительной патологией. Рассмотрены особенности педагогической работы по развитию пространственных представлений, использованы специальные методы и приемы работы по формированию навыков пространственного ориентирования детей с глубокими нарушениями зрения младшего школьного возраста.

Ключевые слова: дети с глубокими нарушениями зрения младшего школьного возраста, пространственное ориентирование, пространственные представления, дети со зрительной патологией.

Svitlana Kondratenko

The Organization Of Corrective Studies With Space Orientation In Children With Deflective Violations Of The Youth Age

The article describes the features of the organization to take corrective spatial orientation in children's profound visual impairment of primary school age. The key challenges of teaching spatial orientation of children with visual pathology. The peculiarities of pedagogical work on the development of the dimensional views used special methods and the methods of formation of skills of spatial orientation of children's profound visual impairment of primary school age.

Keywords: children with disabilities of primary school age, spatial orientation, spatial presentations, children with visual pathology.

References:

1. Kondratenko, S.V. (2015). *Metodyka obstezhennia stanu sformovanosti navychok prostorovoho orientuvannia u ditei z hlybokymu porushenniamu zoru molodshoho shkilnoho viku* [Methods survey of formation of spatial orientation skills in children with profound disorders of primary school age]. *Osvita osib z osoblyuymy potrebamy: shliakhy rozbudovy [Naukovo-metodychny zbirnyk]* Vyp. 10. 105-111.
2. Kruchinin, V.A. (1991). *Formirovanie prostranstvennoi orientirovki u ditei s narusheniiami zreniia v processe shkolnogo obucheniiia* [The formation of spatial orientation in children with visual impairments in the school]. St. Petersburg.
3. Lubovskii, V.I., Rozanova, T.V., & Solnceva, L.I. (Eds.) (2005). *Specialnaia psikhologiiia* [Special psychology]. Moscow: Izdatelskii centr «Akademiia».

УДК 373.3/5.043

Лапін А.В.

к.пед.н, старший науковий співробітник
лабораторії проблем інклюзивної освіти
Інституту спеціальної педагогіки
НАПН України, м. Київ

ОРГАНИЗАЦИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Тематика статті присвячена проблемі організації та сутності інклюзивної освіти. Висвітлено умови та шляхи підвищення якості навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної форми освіти.

Розглянуто коло питань стосовно напрямів роботи та соціальних ролей педагогічних та психолого-медичних працівників. Окреслено варіанти співпраці колективу загальноосвітньої установи з інклюзивною формою навчання з різними фахівцями в галузі медицини, педагогіки, психології, атакож з батьками.

Ключові слова: інклюзивна освіта, асистент вчителя, діти з особливими освітніми потребами, індивідуальний навчальний план.

Зміни, які відбуваються у сучасному освітньому просторі та суспільстві в цілому, вимагають коригування не тільки змістових, але й методично-технологічних аспектів освіти. Адже, щоб досягти високих результатів у навчально-виховному процесі, необхідно змінити парадигму навчального процесу, тобто перехід від опанування дітьми певними ЗУН до формування у них здатності самостійно мислити, здобувати і застосовувати знання, ретельно обдумувати свої рішення і чітко планувати власні дії.

В умовах сьогодення ідеї інтеграції та інклюзії приходять на зміну ідеям диференціації системи спеціальної освіти та освітнього простору в цілому. Актуальними стають розроблення та реалізація методів та засобів спеціальної психолого-педагогічної підтримки дитини на всіх вікових етапах. Найважливішими завданнями освіти є гармонізація відносин між навчанням і розвитком, підтримка сім'ї та найближчого соціального оточення дитини з проблемами в розвитку. Затребуваними в ситуації стрімких змін стають дослідження, спрямовані не тільки на вивчення особливостей розвитку групи дітей, а й освітні індивідуальні потреби конкретної дитини, створення оптимального індивідуального освітнього маршруту, що дозволяє уберегти дитину від вилучення із сім'ї та максимально інтегрувати її в дитяче освітньо-розвивальне середовище.

Як показує практика, сьогоденні інклюзивна освіта найчастіше розглядається, як процес, який реалізує право дітей з особливими освітніми потребами на отримання освіти в рівних умовах з їх однолітками в загальноосвітніх навчальних закладах. Однак і педагоги, і батьки мають зрозуміти, що інклюзивна освіта - це не тільки вільний доступ до загальноосвітнього освітнього простору (загальноосвітня школа або дитячий садочок), але це ще й відповідальність за результати освіти всіх учасників спільного навчання та виховання. Якість освіти у даному випадку безпосередньо залежить від того, наскільки перелік освітніх послуг, що є доступними та надаються відповідають освітнім потребам дитини з особливими освітніми потребами. Для того, щоб освітні установи могли адекватно реагувати на мінливі ситуативні потреби навчально-розвивального процесу, необхідно шукати ефективні освітні стратегії, моделювати їх і практично перевіряти й описувати для подальшого впровадження в практику.

Створення первинної, початкової ланки в системі освіти - служб ранньої діагностики та корекційного розвитку для дітей з проблемами у психофізичному розвитку від народження до 3-х років, як свідчить закордонний та вітчизняний досвід, - одна з важливих організаційних умов для забезпечення загальнодоступності освіти для всіх дітей з особливими освітніми потребами. Практичний досвід отриманий співробітниками лабораторії проблем інклюзивної освіти Інституту спеціальної педагогіки НАПН України (А. А. Колупаєва, Л. В. Коваль, Н. М. Компанець, Н. О. Квітка,